

PRÁVNE NÁSLEDKY ROZHODNUTIA ÚSTAVNÉHO SÚDU O NESÚLADE PRÁVNÝCH PREDPISOV S ÚSTAVOU NA SÚDNE SPORY V OBLASTI ENERGETIKY

LEGAL CONSEQUENCES OF UNCONSTITUTIONALI- TY OF LEGAL RULES ON LEGAL DISPUTES IN ENERGY SECTOR

Miroslav Bilišňanský

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

ABSTRAKT

Posudzovanie súladu právnych predpisov s Ústavou patrí už tradične k najdôležitejšej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu, pomocou ktorej Ústavný súd zabezpečuje tzv. abstraktnú kontrolu ústavnosti. Cieľom tejto práce je analyzovať hmotnoprávne účinky vyslovenia možnej protiústavnosti právneho predpisu, a rozhodnutia Ústavného súdu s tým spojeného, na v súčasnosti prebiehajúce súdne spory vo veci straty nároku na štátnu podporu pre tých výrobcov, ktorí si v roku 2015 nespĺnili svoje zákonom predpísané povinnosti. V tejto práci zastávame názor, že rozhodnutie Ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu alebo niektorého jeho ustanovenia má mať právne účinky až odo dňa jeho publikovania v Zbierke zákonov SR t.j. ex nunc.

ABSTRACT

Deciding on the compatibility of laws and other generally binding legal regulations with the Constitution is traditionally perceived as the most essential activity of the Constitutional Court, by which the Constitutional Court provides so called abstract normative control of constitutionality. This paper analyses legal effects of possible unconstitutionality, and decisions upon it, on pending legal disputes in the matter of the loss of state subsidies for some of those producers of electricity from renewable energy sources who have not met their legal duties in 2015. The paper advocates a solution which rather supports the thesis that the decision of the Constitutional Court declaring unconstitutionality of a statute or individual provisions thereof shall be applicable from the date of Decision's publication in the Official Gazette (i.e. it is effective ex nunc).

I. ÚVOD

Je možné zmeniť minulosť? Bez stroja času? Aj keď sa to na prvý pohľad môže zdať, nejde o otázku z dielne science fiction, ale nanajvýš aktuálnu právnu otázku. Na jej zodpovedanie totiž netrpezlivo čaká množstvo výrobcov elektriny z obnoviteľných zdrojov. V súčasnosti sa pozornosť spomínaných výrobcov elektriny upriamuje na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu, kde prebieha konanie, v ktorom poslanci Národnej rady napádajú predpis regulujúci podporu obnoviteľných zdrojov energie.

O čo teda v tomto prípade ide, keď právne postavenie výrobcov elektriny z obnoviteľných zdrojov posudzuje až samotný strážca ústavnosti? V krátkosti uvedieme, že korene načrtnutej problematiky siahajú do roku 2013, kedy Národná rada SR prijala zákon č. 382/2013 Z. z.

(ďalej len ako „Novela“), ktorým došlo k novelizácii zákona č. 309/2009 Z. z., ktorý upravuje podmienky podpory výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov energie a kombinovanej výroby (ďalej len ako „zákon o podpore“). Novela bola prijatá (aspoň z dôvodovej správy to tak vyplýva) za účelom zefektívnenia využívania dostupných obnoviteľných zdrojov energie, ale predovšetkým ako reakcia na rastúci vplyv podpory elektriny z obnoviteľných zdrojov na koncovú cenu elektriny, ktorú v konečnom dôsledku platia všetci koncoví odberatelia elektriny.

Spomedzi viacerých významných zmien, ktoré sa spomínanou novelou mali uviesť do života odo dňa 1. januára 2014, je potrebné osobitne poukázať na nové znenie ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore, ktorým sa do zákona zaviedol negatívny následok v podobe nemožnosti uplatnenia si nároku na podporu na jeden kalendárny rok pre tých výrobcov, ktorí si nespĺnili povinnosti uvedené v ustanovení § 4 zákona o podpore. A práve táto normatívna veta predmetnej novely ušla pozornosti značnému počtu výrobcov elektriny z obnoviteľných zdrojov. Je nepochybné, že strata nároku na podporu na jeden celý kalendárny rok môže pre výrobcov znamenať významné obmedzenie ich podnikateľskej činnosti a môže tiež výraznou mierou negatívne zasiahnuť do ich hospodárskej situácie, a to najmä tam, kde táto podpora tvorí značné alebo dokonca jediné príjmy z podnikateľskej činnosti toho ktorého výrobcu elektriny.

Z uvedeného dôvodu preto až mierne zarážajúco pôsobí skutočnosť, že z celkového počtu viac ako 3000 výrobcov elektriny z obnoviteľných zdrojov si svoje zákonom stanovené povinnosti nespĺnila až takmer tretina výrobcov.¹ Pre úplnosť je potrebné uviesť, že povinnosti, ktoré majú výrobcovia každoročne plniť a ktoré sú uvedené v ustanovení § 4 zákona o podpore sa predmetnou novelou nijako nezmenili, zmenil sa len následok za nesplnenie týchto povinností, ktorý až do spomínaného 1. januára 2014 v zákone o podpore absentoval.

II. PREBIEHAJÚCE SÚDNE SPORY NA VŠEOBECNÝCH SÚDOCH A ÚSTAVNOM SÚDE SR

V oblasti elektroenergetiky sa rok 2015 niesol v znamení značného počtu súdnych sporov medzi výrobcami elektriny z obnoviteľných zdrojov a prevádzkovateľmi regionálnych distribučných sústav. Práve prostredníctvom prevádzkovateľov regionálnych distribučných sústav sú výrobcami elektriny vyplácané finančné prostriedky na podporu elektriny z obnoviteľných zdrojov energie, ktoré sa tvoria cez tzv. tarifu za prevádzkovanie systému, ktorá je jednou zo zložiek koncovej ceny elektriny, ktorú vo svojich faktúrach platia všetci koneční spotrebitelia. Výšku tejto tarify určuje Úrad pre reguláciu sieťových odvetví ako orgán štátnej správy pre oblasť regulácie sieťových odvetví s celoslovenskou pôsobnosťou.

Tak ako už bolo vyššie naznačené, tak v lete roku 2015 napokon skupina 40 poslancov Národnej rady SR podala z dôvodu aplikácie novelizovaného znenia § 4 ods. 3 zákona o podpore, na Ústavný súd SR návrh na začatie konania o súlade ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore s vybranými článkami Ústavy SR a Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol uznesením Ústavného súdu SR prijatý na ďalšie konanie pod sp. zn.: PL. ÚS 50/2015. Argumenty, ktoré sa v návrhu poslancov uvádzajú je hneď viacero, medzi najhlavnejšie však patria zásah predmetného ustanovenia do

¹ Zoznam výrobcov, ktorí stratili nárok na uplatnenie podpory v roku 2015 z dôvodu aplikácie ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore je dostupný na webovom sídle Úradu pre reguláciu sieťových odvetví; predmetný zoznam výrobcov pozri: <http://www.urso.gov.sk/?q=Informa%C4%8Dn%C3%BD%20servis/Zoznam%20%C3%BDrobcov%20elektriny%2C%20ktor%C3%AD%20si%20nesplnili%20povinnos%C5%A5%20pod%C4%BEa%20pod%C4%BEa%20%C2%A7%204%20z%C3%A1kona%20%C4%8D.%20309/2009%20Z.%20z.>

základných práv a slobôd, právnej istoty, práva vlastníť majetok a nedostatok proporcionality následku k porušeniu stanovených povinností.

Ambíciou tejto práce však nie je analyzovať konformitu negatívneho následku nesplnenia si povinností výrobcov elektriny z obnoviteľných zdrojov s Ústavou SR a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Na tomto konkrétnom prípade sa v tejto chvíli pokúsime len poukázať na niektoré aspekty abstraktnej kontroly ústavnosti vykonávanej Ústavným SR. Zameriame sa predovšetkým na hmotnoprávne účinky rozhodnutia Ústavného súdu SR o súlade resp. nesúlade zákonného ustanovenia s Ústavou, čím dostaneme odpoveď na otázku položenú hneď v úvode tejto práce t.j., či je možné, aby sa dotknutí výrobcovia elektriny domáhali vyplatenia stratenej podpory za rok 2015, a to aj napriek tomu, že si nesplnili zákonom stanovené povinnosti.

III. VŠEOBECNE O KONANÍ O SÚLADE PRÁVNÝCH PREDPISOV NA ÚSTAVNOM SÚDE

Ústavnému súdu SR je článkom 125 a násl. Ústavy SR zverená právomoc rozhodovať o súlade právnych predpisov nižšej právnej sily s právnymi predpismi vyššej právnej sily. Z hľadiska právomoci Ústavného súdu SR sa v danom prípade jedná o abstraktnú formu kontroly ústavnosti, ktorá sa deje bez súvislosti s riešením konkrétneho právneho sporu. V tradičnom rozlíšení právomoci Ústavného súdu SR však v rámci jedného typu konania o súlade právnych predpisov raz môže ísť o abstraktnú ochranu ústavnosti, ak návrh na konanie podá skupina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a inokedy, ak návrh podá súd môže ísť o konkrétnu ochranu ústavnosti.² Uvedená abstraktná ako aj konkrétna kontrola ústavnosti sa realizuje vždy výlučne *post legem*, pretože predmetom kontroly Ústavným súdom nie sú a nemôžu byť samotné návrhy právnych predpisov. O súlade resp. nesúlade napadnutého právneho predpisu alebo jeho časti rozhoduje Ústavný súd SR nálezom, ktorý sa vyhlasuje spôsobom ustanoveným na vyhlasovanie zákonov, a teda nález Ústavného súdu SR, ktorým sa vyslovuje nesúlad právneho predpisu s právnym predpisom vyššej právnej sily, je všeobecne záväzný odo dňa jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Všeobecná záväznosť právoplatných náleзов Ústavného súdu SR vydaných v konaní o súlade právnych predpisov posúva tieto nálezy Ústavného súdu do polohy jedného z prameňov práva, a tieto sa stávajú súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Rozhodnutím o nesúlade právneho predpisu sa Ústavný súd SR dostáva do pozície tzv. negatívneho zákonodarcu, pretože dôsledkom jeho rozhodnutia je strata účinnosti napadnutého právneho predpisu a následne po márnom uplynutí zákonom stanovenej lehoty aj jeho platnosti, čím napadnutý právny predpis prestáva byť súčasťou právneho poriadku SR.

V zmysle ustanovenia § 41 ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov (ďalej len ako „zákon o Ústavnom súde SR“) právny predpis, jeho časti alebo niektoré jeho ustanovenia strácajú účinnosť dňom vyhlásenia náleзу Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Vyhlásením v Zbierke zákonov nadobúda nález Ústavného súdu SR vydaný v konaní o súlade právnych predpisov okamžité účinky, v dôsledku čoho právne predpisy, ich časti alebo jednotlivé ustanovenia, o ktorých Ústavný súd SR rozhodol, že nie sú v súlade s Ústavou SR, ústavnými zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, s ktorou vyslovila súhlas Národná rada SR a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanovenými zákonom, strácajú svoju účinnosť a teda týmto momentom sa zastavuje ich aplikácia a tieto už nemajú žiadne právne účinky.

² DRGONEC, J. *Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky*, Žilina: EUROKÓDEX, 2010. s. 19.

Následne sú orgány, ktoré tieto predpisy vydali, v zmysle čl. 125 ods. 3 Ústavy SR povinné do šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia Ústavného súdu SR uviesť ich do súladu s Ústavou SR, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami vyhlásenými spôsobom ustanoveným zákonom, pričom v zmysle § 41a ods. 2 zákona o Ústavnom súde SR sú takéto orgány viazané právnym názorom Ústavného súdu SR vysloveným v jeho náleze. Ak tak neurobia, také predpisy, ich časti alebo ustanovenia strácajú svoju platnosť po šiestich mesiacoch od vyhlásenia rozhodnutia Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

Ak zrušeným právnym predpisom alebo ustanovením došlo len k zmene alebo doplneniu, platí v zmysle ustanovenia § 41a ods. 3 zákona o Ústavnom súde SR skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením. Uvedené zákonné ustanovenie je podľa názoru samotného Ústavného súdu SR potrebné vykladať tak, že stratou účinnosti, prípadne platnosti právneho predpisu alebo jeho časti na základe nálezu Ústavného súdu SR sa obnovuje nielen platnosť, ale aj účinnosť skoršieho právneho predpisu v znení platnom pred napadnutou zmenou alebo doplnením.

IV. HMOTNOPRÁVNE ÚČINKY NÁLEZU ÚSTAVNÉHO SUDU - VŠEOBECNE

Problematiku hmotnoprávnych účinkov nálezu Ústavného súdu SR o súlade právnych predpisov je potrebné rozdeliť na dve osobitné skupiny, a to prípady, ktoré:

- a) boli do momentu uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov už právoplatne ukončené, a na prípady, ktoré
- b) v momente uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov ešte právoplatne ukončené neboli.

Ad a) Právoplatné rozhodnutia vydané v občianskoprávnom konaní (alebo správnom konaní) na základe právneho predpisu, ktorý celkom, sčasti alebo v niektorom ustanovení stratil účinnosť, zostávajú v zmysle ustanovenia § 41b ods. 2 zákona o Ústavnom súde SR nedotknuté, avšak povinnosti uložené takýmito rozhodnutiami nemožno nútene vymáhať. Táto skutočnosť má zaiste význam najmä pri v prípade právoplatných rozhodnutí zaväzujúcich na určité plnenie vydaných podľa právneho predpisu, ktorý bol následne nálehom Ústavného súdu SR zrušený. Z uvedeného vyplýva, že predmetné rozhodnutie zaväzujúce na takéto plnenie síce zostáva nedotknuté, avšak toto sa rozhodnutím Ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu na podklade, ktorého bola povinná strana na plnenie zaviazaná, stáva nevykonateľným, a teda plnenie v zmysle takéhoto rozhodnutia je len na vôli povinnej strany bez možnosti dosiahnuť splnenie takto priznaného plnenia núteným výkonom rozhodnutia.

Pri ostatných rozhodnutiach (napr. rozhodnutia určovacej povahy) z formulácie ustanovenia § 41b ods. 2 zákona o Ústavnom súde SR možno vyvodiť, že tieto zostávajú nedotknuté, a teda rozhodnutie Ústavného súdu SR o nesúlade právneho predpisu, na podklade ktorého bolo takéto rozhodnutie všeobecným súdom vydané, nemá na takéto právoplatné rozhodnutie všeobecného súdu znejúceho inak než na plnenie, žiaden vplyv. Pre potreby tejto práce uvedená skupina prípadov nemá vážnejší význam a preto sa jej nebudeme hlbšie venovať. V uvedenom prípade by totiž súdne rozhodnutie na plnenie alebo pozitívne určenie znamenalo, že výrobca elektriny bol v spore s prevádzkovateľom distribučnej sústavy úspešný (predovšetkým z dôvodu, že preukázal súdu, že povinnosti voči prevádzkovateľovi distribučnej sústavy si predsa len splnil). V uvedenom prípade by teda ten ktorý výrobca nárok na podporu pre rok 2015 nestratil, a to bez ohľadu na konformitu ustanovenia § 4 ods. 3 s Ústavou SR.

Ad b) Nás však bude oveľa viac zaujímať druhá skupina prípadov, teda tých kde by súdne konania ešte pred samotným vyhlásením nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade právneho predpisu s Ústavou neboli právoplatne rozhodnuté. Tu chceme poukázať na ustanovenie § 162 ods. 1 písm. a) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej len ako

„CSP“), podľa ktorého má súd povinnosť aj bez návrhu prerušiť konanie v prípade, ak rozhodnutie závisí od otázky, ktorú on nie je v tomto konaní oprávnený riešiť ani ako otázku predbežnú, pričom sa jedná predovšetkým o otázky uvedené v ustanovení § 193 CSP. Súd je následne viazaný rozhodnutím Ústavného súdu SR o tom, či určitý právny predpis je v rozpore s Ústavou SR, s ústavným zákonom alebo s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná, pričom toto podľa výkladu citovaného zákonného ustanovenia neplatí len v prípade, keď súd prerušil konanie a podal návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov, ale to platí v prípade každého takého rozhodnutia vydaného v konaní o súlade právnych predpisov.

Mohlo by sa teda zdať, že otázka položená hneď na úvod tejto práce je spoľahlivo zodpovedaná, a to že prípadný pozitívny nález Ústavného súdu by znamenal pre výrobcov úspech v súdnych sporoch na ich strane, nakoľko konajúci súd by pri svojom rozhodovaní nemohol aplikovať ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o podpore, v ktorom je obsiahnutý negatívny následok v podobe straty nárok na podporu na jeden kalendárny rok. Takýto záver by sa však mohol zdať predčasný. Nesmieme totiž zabúdať, že podľa ustanovenia § 41 ods. 2 zákona o Ústavnom súde SR platí, že nález, ktorým sa zistil nesúlad právnych noriem s právnym predpisom vyššej právnej sily alebo medzinárodnou zmluvou je všeobecne záväzný odo dňa jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov. Logicky sa teda natíska otázka aké hmotnoprávne účinky by prípadný nález ústavného súdu o nesúlade právnych predpisov bol spôsobilý v prebiehajúcom civilnom súdnom konaní vyvolať, keď normatívna veta obsiahnutá v právnom predpise so silou ústavného zákona vraví, že takýto nález je všeobecne záväzný odo dňa jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov. Ako to už často krát býva aj pri iných otázkach, ktoré nám každodenná prax so sebou prináša, ani na túto otázku neexistuje medzi širokou odbornou verejnosťou jednomyselná odpoveď. A jednotný názor k nej nezaujímajú ani judikatúra Ústavného súdu SR.

V. PRINCÍP ZACHOVANIA ÚSTAVNOSTI A PRINCÍP PRÁVNEJ ISTOTY

Pri riešení problematiky účinkov nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade napadnutého právneho predpisu na práve prebiehajúce súdne konania je potrebné podrobiť analýze dva základné princípy právneho štátu, a to princíp zachovávanía ústavnosti na jednej strane a princíp právnej istoty na strane druhej.

Ústavnosť možno z formálneho hľadiska vymedziť ako dodržiavanie ústavy, ústavných zákonov, ako aj medzinárodných zmlúv. Ústavnosť je jadrom zákonnosti, najmä jej zásada všeobecnej viazanosti všetkých platným právom a zásada postupu štátnych orgánov a inštitúcií na základe zákona.³ Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí č. Pl ÚS 32/95 uviedol, že „v právnom štáte má ústava povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený všetkým ostatným prameňom práva. Tento znak implikuje aj požiadavka, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté alebo odvodené právne normy, verejnoprávne aj súkromnoprávne boli v súlade s ustanoveniami ústavy.“⁴ V ďalšom rozhodnutí č. Pl ÚS 38/95 zasa Ústavný súd SR konštatuje, že „príkazy ústavných noriem obsiahnuté v jednotlivých článkoch Ústavy SR je potrebné rešpektovať pri prijímaní každého zákona Národnej rady SR, a to bez ohľadu na to, či ide o zákon, ktorým sa určité spoločenské vzťahy upravujú po prvýkrát alebo o zákon, ktorým sa mení, prípadne dopĺňa už predtým existujúca zákonná úprava určitých spoločenských vzťahov.“⁵

Právna istota spoločnosti je ďalšou dôležitou súčasťou princípu právneho štátu. Je to taká všeobecná základná hodnota právneho poriadku, až sa niekedy kladie na jednu úroveň so spravodlivosťou. E. Malcevová pod pojmom právna istota chápe „politické zriadenie,

³ PRUSÁK, J.: *Teória práva*, Bratislava, Vydavateľské oddelenie právnickej fakulty UK, 2001.

⁴ SVÁK, J. a kolektív: *Ústavné právo SR*, Akadémia policajného zboru, Bratislava, 2002, s. 180.

⁵ SVÁK, J. a kolektív: *Ústavné právo SR*, Akadémia policajného zboru, Bratislava, 2002, s. 180-181.

v ktorom sa človek môže spoľahnúť na právo, kde právo je predvídateľné“⁶ Inými slovami je to princíp dôvery v právo. Predpoklady takejto dôvery sa vzťahujú na obsahovú i formálnu kvalitu práva, na tvorbu, na kvalitu jeho aplikácie a realizácie, ktoré zabezpečia, že právo bude zachované. Sem patrí aj ochrana dôvery občanov v právny poriadok, súčasťou čoho je aj zákaz retroaktívneho pôsobenia právnych predpisov. V štáte, kde vládnu zákony a nie subjektívne predstavy ľudí, z požiadavky právnej istoty jednoznačne vyplýva záver, že právne predpisy pôsobia do budúcnosti a nie do minulosti. V prípade spätného pôsobenia by sa vážne narušila požiadavka na ich bezrozpornosť. Znamenalo by to, že jednotlivé subjekty práva by nemali istotu, či ich konanie podľa platného práva v dobe, kedy došlo k nemu, nebude neskoršie posudzované ako protiprávne.

Ktorý z uvedených princípov má v právnom štáte prednosť ak sa dostanú do vzájomnej kolízie? S touto pálčivou otázkou sa Ústavný súd SR snažil v minulosti viac krát popasovať, a to v súvislosti s hmotnoprávnymi účinkami nálezů Ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov. Prístupy k riešeniu tejto problematiky sa medzi jednotlivými senátmi Ústavného súdu SR rôznia.

VI. HMOTNOPRÁVNE ÚČINKY NÁLEZU ÚSTAVNÉHO SÚDU V JUDIKATÚRE SR a ČR

Otázkou účinkov nálezů Ústavného súdu SR sa zaoberalo plénum Ústavného súdu SR už vo svojom uznesení sp. zn.: PL. ÚS 13/98 zo dňa 17.02.1999, kde bolo bez rozporov jednoznačne vyslovené, že rozhodnutie Ústavného súdu SR v konaní podľa čl. 125 písm. a) Ústavy SR „*má vždy účinky len ex nunc.*“

Predmetnou otázkou sa viackrát zaoberal Ústavný súd SR obzvlášť v súvislosti s aplikáciou nálezů Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 38/03, ktorého účinky nastali jeho uverejnením 15. júla 2003 v zbierke zákonov pod č. 396/2004 Z. z., ktorým Ústavný súd SR vyslovil nesúlady § 38 ods. 4 zákona č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „zákon o zdravotnom poistení“) s čl. 20 ods. 1 druhou vetou a s čl. 20 ods. 1 a 4 v spojení s čl. 12 ods. 2 Ústavy SR a s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 14 dohovoru.

Pri riešení otázky hmotnoprávných účinkov predmetného nálezů Ústavného súdu sa už začala rozhodovacia prax všeobecných súdov, ako aj rozhodovacia prax jednotlivých senátov samotného Ústavného súdu SR rozchádzať. Odchylné právne názory senátov Ústavného súdu SR tu vznikli v súvislosti s určovaním poplatku z omeškania na základe žalôb podaných zdravotníckymi zariadeniami na všeobecné súdy, ktoré rozhodovali o poplatku z omeškania v čase po 15. júli 2004, keď § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení nebol už účinný a v niektorých prípadoch ani platný, pričom išlo o nároky založené na základe právnych vzťahov, ktoré vznikli pred 1. júnom 2003, k omeškaniu došlo po 1. júni 2003, ale pred 15. júlom 2004.

V súvislosti s vyššie uvedeným problémom prvý senát Ústavného súdu SR vo svojom uznesení sp. zn.: I. ÚS 51/06 vyslovil názor, že v prípade uvedeného rozporu medzi princípom ústavnosti a princípom právnej istoty treba jednoznačne dať prednosť princípu ústavnosti v súvislosti s čím uvádza, že pri riešení otázky hmotnoprávných účinkov nálezů Ústavného súdu SR „*treba dôjsť k jednoznačnému záveru, že v týchto veciach nastávajú hmotnoprávne účinky pre všetkých účastníkov konania ex tunc,*“ pričom opačný výklad považuje za popretie princípu zachovávanía ústavnosti a neprípustné absolutizovanie princípu právnej istoty.

Druhý senát Ústavného súdu SR vo svojom uznesení sp. zn.: II. ÚS 72/06 prezentoval stanovisko, že dňom márneho uplynutia lehoty na zosúladienie napadnutého právneho predpisu

⁶ MALCEVOVÁ, E.: *Občan, občianska spoločnosť, právny štát*. Vydavateľské oddelenie PF UK, Bratislava, 1995, s. 54.

alebo jeho časti s právnymi predpismi vyššej právnej sily, s ktorými bol vyslovený nálezom Ústavného súdu SR rozpor v zmysle čl. 125 ods. 3 Ústavy SR, napadnuté ustanovenie právneho predpisu stratilo „*platnosť ex tunc, t. j. bolo anulované od počiatku. Inými slovami na toto ustanovenie zákona o zdravotnom poistení sa hľadí, akoby nikdy nebolo platné, a teda nikdy nebolo súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.*“ Takýto výklad je založený na logickom argumente, podľa ktorého samotné obnovenie platnosti skoršieho právneho predpisu by nemalo žiadny právny význam pre ochranu ústavnosti v konaniach pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci v individuálnych veciach, ktoré neboli ešte právoplatne skončené v čase pred uverejnením príslušného nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov a na ktoré sa mal aplikovať právny predpis (jeho časť, prípadne niektoré jeho ustanovenie), ktorý nie je podľa príslušného nálezu ústavného súdu prijatého v konaní o súlade právnych predpisov v súlade s ústavou.

Diametrálne odlišné stanovisko k uvedenej problematike zaujal tretí senát Ústavného súdu SR, ktorý uznesením sp. zn.: III. ÚS 24/06 vyslovil právny názor, že „*právny predpis, ktorého nesúlad s ústavou ústavný súd vyslovil, stráca účinnosť dňom vyhlásenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov,*“ v dôsledku čoho pri výklade § 41 ods. 2 zákona o Ústavnom súde SR a čl. 125 Ústavy SR dospel k záveru, „*že účinky nálezu ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu s ústavou vznikajú do budúcnosti – ex nunc, nie spätne. Teda nález ústavného súdu o nesúlade právnych predpisov nemá účinky do minulosti – ex tunc. V danom prípade by išlo o nedovolenú retroaktivitu.*“ Uvedené uznesenie tretieho senátu Ústavného súdu SR sp. zn.: III. ÚS 24/06 bolo potvrdené aj zo strany Európskeho súdu (Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.: 6Obdo 11/09 zo dňa 27.04.2009).

Za účelom zjednotenia rozporných výkladov jednotlivých senátov Ústavného súdu SR sa touto problematikou zaoberalo aj plénum Ústavného súdu SR, ktoré vo výroku svojho uznesenia sp. zn.: PLz. ÚS 1/06 konštatovalo, že hmotnoprávne účinky nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade napadnutého právneho predpisu s Ústavou SR zverejneného v Zbierke zákonov pred právoplatným skončením konania pred všeobecným súdom, v ktorom sa má napadnutý právny predpis aplikovať, „*nastávajú pre všetkých účastníkov tohto konania ex tunc,*“ k čomu dodáva, že následkom nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade právnych predpisov by malo byť, že všeobecný súd napadnutý právny predpis nebude pri rozhodovaní vo veci aplikovať. Podľa pléna Ústavného súdu SR právny názor prvého a druhého senátu Ústavného súdu SR vyjadrený v odôvodnení ich rozhodnutí síce používa iné argumenty (prvý senát argumentuje hmotnoprávnymi účinkami nálezu ústavného súdu o súlade právnych predpisov, druhý senát argumentuje legislatívno-právnymi dôsledkami straty účinnosti a platnosti sporného ustanovenia zákona o zdravotnom poistení v čase rozhodovania všeobecného súdu), tieto sa však vzájomne nevyklúčujú, ale sú skôr „skúškou spravnosti“ pre rovnaký právny záver vyjadrený vo výrokoch ich rozhodnutí.

V súvislosti s rozpornými názormi jednotlivých svojich senátov tiež plénum Ústavného súdu SR v uvedenom uznesení vysvetľuje, že „*ani jeden z nich nespochybnil právny názor tretieho senátu ústavného súdu, podľa ktorého účinky rozhodnutia ústavného súdu v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy sú ex nunc, ale rešpektujúc tento názor aplikoval ho na neskončené konania o určení poplatkov z omeškania berúc do úvahy zmenu právnej úpravy v dôsledku nálezu ústavného súdu.*“

K vyššie citovanému rozhodnutiu pléna Ústavného súdu SR pripojil svoje odlišné stanovisko sudca Juraj Babjak, ktorý sa svojím právnym názorom priklonil k názoru tretieho senátu Ústavného súdu SR, že účinky nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade právnych predpisov môžu byť vždy iba do budúcnosti ex nunc, s odôvodnením, že účinnosť zákonného ustanovenia trvá až do momentu, pokiaľ do neho nie je zasiahnuté nálezom Ústavného súdu SR a vyslovením jeho nesúladu s právnymi predpismi vyššej právnej sily, a teda napadnuté zákonné ustanovenie podľa jeho názoru nemôže stratiť účinnosť skôr ako do neho bolo zasiah-

nuté ústavne predvídaným spôsobom. V odôvodnení svojho odlišného stanoviska zároveň zdôrazňuje zákaz retroaktivity právnych noriem ako významnú demokratickú záruku ochrany práv občanov a právnej istoty (PL. ÚS 16/95) a odôvodnením, že ten, kto konal v dôvere v platný a účinný právny predpis, nemôže byť vo svojej dôvere k nemu sklamaný (PL. ÚS 36/95).

Z uvedeného vyplýva, že problematika hmotnoprávných účinkov nálezu Ústavného súdu SR vydaného v konaní o súlade právnych predpisov nie je v platnej právnej úprave Slovenskej republiky doteraz explicitne vyriešená a jednotný názor k nej nezaujímajú ani judikatúra Ústavného súdu SR. Aj na uvedenom prípade je možné vidieť, že každodenná sudcovská prax je živá a neopakovateľná a prináša so sebou riešenia, ktoré často nebývajú jednomyselné (tak ako v tomto prípade odlišné stanovisku sudcu Juraja Babjaka). V tejto súvislosti poukazujeme na výrok prof. Bröstla, ktorý zdôraznil, že „Príspevok k rozvoju práva možno vidieť v tom, že odlišné stanoviská neraz poukazujú na alternatívy vo vzťahu k väčšinovému názoru. Votum separatom poukazuje na to, že je možné nielen jedno riešenie a že sudcovia nie sú „vznášajúce sa inteligencie“, ale sú to ľudia z mäsa a kostí, ktorí majú svoje vlastné predstavy o spravodlivej spoločnosti a rôzne chápu právo.“⁷

Problematika temporálnych aspektov abstraktnej kontroly právnych noriem je pomerne bohato riešená v judikatúre českého právneho systému. Možno ustáliť, že v právnom poriadku ČR sú nálezy Ústavného súdu ČR poňaté ako konštitutívne právne akty, majúce v zásade účinky „ex nunc.“⁸ Ústavnému súdu totiž prislúcha postavenie „len“ tzv. negatívneho normotvorcu, preto v súlade s princípom právnej istoty a zákazu retroaktivity neruší právne predpisy spätne, ale len od vyhlásenia svojho nálezu.⁹ V tejto súvislosti Ústavný súd ČR judikoval, že súčasťou zásady právneho štátu, vyjadrenej v čl. 1 ods. 1 Ústavy ČR, je princíp právnej istoty, ktorej komponenty tvorí zásada ochrany dôvery v zákon, ako aj zásada zákazu retroaktivity, a že zrušenie zákona podľa čl. 87 ods. 1 písm. a) Ústavy ČR nespôsobuje jeho spätné zrušenie.¹⁰ Ako však vyplýva zo samotnej judikatúry Ústavného súdu ČR, tak túto zásadu nemožno chápať absolútne a príliš formalisticky, pričom nálezy Ústavného súdu môžu mať výnimočne aj účinky „ex tunc“. Účinky nálezu „ex tunc“ možno pripustiť vtedy, keď sú ako „ultima ratio“ nevyhnutné k ochrane ústavnosti a keď nimi nedôjde k neproporciálnemu zásahu do právnej istoty, a to najmä vtedy, keď derogovaná protiústavná norma upravuje vzťah medzi orgánom verejnej moci a nositeľom základných práv a slobôd a zároveň je jej derogácia v prospech nositeľa základných práv a slobôd.¹¹

Ústavný súd ČR vo svojej judikatúre pripúšťa, že v prípadoch vertikálnych vzťahov (medzi jednotlivcom a štátom) môže mať vyslovenie neústavnosti retroaktívny dopad na práva založené na základe neústavného právneho predpisu, a to z dôvodu, že v prípade týchto vzťahov je treba dať prednosť ochrane základných práv pred právnou istotou a dôverou v právo. „Právna retroaktivita v prípade vyslovení protiústavnosti již zrušeného zákona a posouzení předchozích skutkových jednání ústavně konformní právní úpravou s účinky ex tunc na straně veřejné moci nezakládá porušení principu ochrany důvěry občanů v právo, příp. zásah do právní jistoty, resp. nabytých práv.“¹² Zároveň Ústavný súd ČR vo svojej judikatúre rozlišuje medzi derogačnými účinkami a neaplikovateľnosťou. Zatiaľ čo derogačné účinky určujú, kedy prestáva byť derogovaný predpis platným, neaplikovateľnosť znamená, že všeobecné súdy

⁷ BRÖSTL, A.: *Votum separatum*. Zborník z konferencie Zjednocovanie a vývoj judikatúry ústavných súdov Levoča 25. – 27. Októbra 2000, s. 21-29.

⁸ KOUDELKA, Z.: *Obživení zrušeného právního předpisu v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*. Sborník z konferencie „Dny práva – 2012“, Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno, ČR.

⁹ MIKULE, S.: *Může Ústavní soud zrušit ústavní zákon?*. Jurisprudence 1/2010, ISSN 1212-9909, s. 23.

¹⁰ Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. IV ÚS 1777/07 zo dňa 18.12.2007.

¹¹ VOJÍŘ, P.: *Obnovení platnosti zrušeného zákona náležením Ústavního soudu*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, roč. 19, č. 2, s. 170 – 181.

¹² Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 38/06 zo dňa 6.2.2007.

nemajú aplikovať ustanovenia zákona, ktoré bolo ako protiústavné zrušené Ústavným súdom, a to aj v prípade, že účinky takéhoto nálezu nastanú až v budúcnosti.¹³

Ústavný súd ČR tiež judikoval, že aj keď síce k pozbaveniu platnosti derogovaného zákona dochádza s účinkom „ex nunc“, rozpor s ústavným poriadkom, ktorý bol dôvodom zrušenia zákona nastáva už v priebehu jeho platnosti. Účinok „ex nunc“ nevylučuje, že práve aplikácia protiústavného právneho predpisu zo strany orgánu verejnej moci mohla viesť k zásahu do základného práva alebo slobody jednotlivca. Preto nemožno v niektorých prípadoch aplikovať právnu úpravu účinnú v relevantnom období, aj keď táto bola zrušená derogačným nálezom pre neústavnosť až následne.¹⁴

S prihliadnutím na vyššie uvedené, tak možno konštatovať, že pokiaľ bol aj zákon zrušený pre rozpor s ústavným poriadkom, tak v zásade neprestáva byť vo vzťahu k právnym skutočnostiam nastaným behom jeho platnosti aplikateľný, s výnimkou ak sa derogačný dôvod týka zásahu do ústavou garantovaných základných práv a slobôd (materiálneho jadra ústavy). Uvedené by pritom malo platiť aj vo vzťahu k výkonu práv a povinností z rozhodnutí orgánu verejnej moci vydaných na základe zrušeného právneho predpisu.

VII. ÚČINKY NÁLEZU ÚSTAVNÉHO SÚDU SR NA PREBIEHAJÚCE KONANIA PRED VŠEOBECNÝM SÚDOM

K stanovisku, že nález Ústavného súdu o nesúlade má hmotnoprávne účinky „ex tunc“ sa jednoznačne priklonil prvý senát Ústavného súdu SR vo svojom uznesení sp. zn.: I ÚS 51/6, druhý senát Ústavného súdu SR vo svojom uznesení sp. zn.: II ÚS 72/06 a taktiež plénum Ústavného súdu SR vo výroku svojho uznesenia sp. zn.: PLz. ÚS 1/06. V prípade účinkov nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade novelizovaného znenia § 4 ods. 3 zákona o podpore s Ústavou SR ex tunc by uvedené znamenalo, že novelizované znenie § 4 ods. 3 zákona o podpore by bolo anulované od počiatku a na toto by sa hľadelo akoby nikdy nebolo účinné a ani platné, a teda nikdy nebolo súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

V dôsledku uvedeného by teda všeobecné súdy novelizované znenie § 4 ods. 3 zákona o podpore nemohli pri rozhodovaní v súdnych konaniach medzi výrobcami a prevádzkovateľmi distribučných sústav aplikovať. Uvedené by teda v prípade sporov začatých, ale ešte právoplatne neukončených v momente uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov malo za následok úspech výrobcov. Na nesúladne ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o podpore, ktoré zakotvuje negatívny následok na strane pasívneho výrobcu elektriny neplniaceho si všetky zákonom stanovené povinnosti riadne, vo forme straty nároku na uplatnenie práva na podporu v nasledujúcom kalendárnom roku, by od svojho počiatku bolo prihliadané tak, akoby nikdy nebolo súčasťou právneho poriadku, a teda výrobcovia elektriny ako aj prevádzkovatelia distribučných sústav by boli povinní riadiť sa pôvodným znením zákona o podpore, tak ako bolo zakotvené pred prijatím kontroverznej Novely.

Druhou situáciou, ktorá po vyhlásení nálezu Ústavného súdu v Zbierke zákonov, môže vo vzťahu k sporom začatým, ale právoplatne neskončeným v momente uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov nastať, je prípad, keď sa všeobecné súdy príslušné na rozhodovanie v sporoch medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav súvisiacich s otázkou nemožnosti uplatnenia si nároku na podporu v zmysle § 4 ods. 3 zákona o podpore, priklonia k názoru, že nález Ústavného súdu o nesúlade ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore s Ústavou SR spôsobuje účinky výlučne do budúca, t.j. ex nunc, teda od momentu jeho uverejnenia v Zbierke zákonov.

V takomto prípade by napadnuté ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o podpore bolo až do momentu uverejnenia nálezu Ústavného súdu o jeho nesúlade s Ústavou SR v platnosti a účin-

¹³ Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 15/09 zo dňa 8.7.2010

¹⁴ Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. IV ÚS 1777/07 zo dňa 18.12.2007.

nosti, a teda až do tohto momentu by bolo pre všetky subjekty záväzné a až po tomto momente stráca do budúcnosti svoju účinnosť a subjekty sa ním v svojich ďalších konaniach nebudú riadiť a aplikovať ho na svoje právne vzťahy.

Uvedeným by došlo k vzniku určitého medziobdobia začínajúceho momentom nadobudnutia účinnosti Novely a končiaceho momentom uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore s Ústavou SR v Zbierke zákonov, v ktorom by bola Novela a v nej obsiahnuté napadnuté ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o podpore považovaná za riadnu súčasť právneho poriadku a bola spolu so všetkými následkami predpokladanými v jej ustanoveniach, pre všetkých výrobcov elektriny, všetkých prevádzkovateľov distribučných sústav ako aj pre všetky orgány štátnej moci záväzné, a teda právne vzťahy medzi jednotlivými subjektmi vrátane všetkých práv a povinností jednotlivých subjektov na úseku obnoviteľných zdrojov energie týkajúce sa uvedeného medziobdobia by museli byť Novele podriadené, a zo strany všeobecných súdov by ustanovenia Novely museli byť v danom prípade na uvedené právne vzťahy týkajúce sa medziobdobia, v plnom rozsahu aplikované.

Všeobecné súdy by v danom prípade boli povinné nastolenú spornú problematiku medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav a odpovedť na otázky, ku ktorým neposkytol výklad Ústavný súd v rámci začatého konania o nesúlade právnych predpisov, vyriešiť samé prostredníctvom interpretácie a aplikácie práva v jednotlivých prebiehajúcich konaniach. Úspech v jednotlivých sporoch medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav by v takomto prípade závisel od argumentácie jednotlivých účastníkov konania a právnej úvahy, interpretácie a aplikácie práva zo strany konkrétneho všeobecného súdu a konkrétneho prideleného zákonného sudcu.

S ohľadom na vyššie uvedené možno odôvodnene konštatovať, že pre zaujatie jednoznačného stanoviska k otázke hmotnoprávných účinkov prípadného nálezu Ústavného súdu na prebiehajúce súdne spory budeme musieť ešte počkať na samotné rozhodnutie Ústavného súdu. Ako totiž vyplýva z judikatúry predovšetkým Ústavného súdu ČR, tak na temporalitu účinkov nálezu Ústavného súdu môže mať vplyv aj obsahový charakter hodnotených noriem. Názory rôznych senátov Ústavného súdu na to, či majú byť účinkom rozhodnutia Ústavného súdu pri abstraktnej kontrole ústavnosti priznané účinky „ex nunc“ alebo „ex tunc“ preto ešte nemusia byť z podstaty veci nevyhnutne kontradiktórne. Tieto nálezy sa totiž môžu týkať rôznych situácií, kedy ide o obsahovo iné typy noriem. Napriek všeobecne zaužívanej a rešpektovanej zásade účinkov nálezu Ústavného súdu „ex nunc“ možno v odôvodnených prípadoch uvažovať aj o určitých retroaktívnych účinkoch týkajúcich aplikácie napadnutej protiústavnej právnej normy, pokiaľ je to odôvodnené porušením základných práv a slobôd. Domnievame sa však, že v takýchto výnimočných prípadoch by bolo potrebné, aby to Ústavný súd výslovne uviedol vo svojom náleze.

V prípade hmotnoprávných účinkov nálezu „ex tunc“ zároveň vyvstáva otázka, či môže mať uvedené nejaký vplyv aj na už právoplatne skončené veci pred všeobecnými súdmi. Pôniká sa úvaha, či v takomto prípade nebude možné zrušiť aspoň niektoré individuálne rozhodnutia. Domnievame sa, že vo všeobecnosti možno uvažovať, že nález o zrušení zákona prípadne jeho časti pre neústavnosť s účinkami „ex tunc“ by v už právoplatne skončených veciach mohol za určitých výnimočných okolností pôsobiť negatívnym účinkom na zásadu „ne bis in idem“. Z toho by teoreticky vyplývalo, že prípadný účinok rozhodnutia Ústavného súdu s účinkom „ex tunc“ by mohol znamenať aj možnosť zvrátiť už právoplatne rozhodnuté prípady. Pokiaľ by totiž tomu tak nebolo a bolo by možné zvrátiť len neprávoplatne rozhodnuté veci, mohlo by sa jednať o rozpor s princípom formálnej spravodlivosti resp. rovnosti (t.j. vzhľadom k Ústavou zaručeným právam by bol diskriminovaný ten, v ktorého prípade by súdy rozhodli rýchlejšie). Vzhľadom k tomu, že v takom prípade by išlo o jednoznačný zásah do už usporiadaných práv a povinností účastníkov konania a ich postavenia, tak sa opätovne domnievame, že Ústavný súd by na takýto scenár musel vytvoriť jednoznačný priestor už vo

svojom rozhodnutí, pričom by sa muselo jednať o jeho výslovné vyjadrenie k riešeniu tejto otázky. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že vzhľadom na princíp právnej istoty by takýto zásah bol možný len v tzn. vertikálnych vzťahoch, teda vzťahoch medzi štátom a fyzickou alebo právnickou osobou, ktorého nie je účastníkom žiadna iná osoba, ktorej práva alebo záujmy by mohli byť takýmto postupom dotknuté. Vzhľadom na to, že vzťah výrobcov elektriny a prevádzkovateľov distribučných sústav sa nesie v rovine horizontálnej (súkromnoprávnej), máme za to, že ani prípadný nález Ústavného súdu s účinkami „ex tunc“ by už nemohol zvrátiť konania, ktoré boli právoplatne ukončené. Prečo sa vzťah medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav považuje za vzťah horizontálny pojednáva nasledujúca časť tejto práce.

VIII. STANOVISKO AUTORA

Ako tu už bolo uvedené, tak problematika hmotnoprávných účinkov nálezů Ústavného súdu SR vydaného v konaní o súlade právnych predpisov nebola doteraz v podmienkach SR jednotne vyriešená. Na tomto mieste si preto nedovoľíme jednoznačne predpovedať postoj a stanovisko, aké zaujmú k uvedenej problematike všeobecné súdy príslušné na rozhodovanie sporov medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav začatých, ale právoplatne neskončených v momente uverejnenia nálezů Ústavného súdu v Zbierke zákonov.

Vzhľadom však na vyššie uvedený väčšinový názor pléna Ústavného súdu SR sa ako možná javí aj situácia, keď všeobecné súdy priznajú nálezů Ústavného súdu SR o nesúlade § 4 ods. 3 zákona o podpore účinky „ex tunc“ a na predmetné ustanovenie v znení zakotvenou Novelou budú prihliadať, ako by nikdy ani nebolo súčasťou právneho poriadku, a preto ho ani nebudú v súdnych sporoch aplikovať. Uvedené by teda malo za následok úspech výrobcov elektriny v súdnych sporoch začatých, ale ešte právoplatne neskončených v momente uverejnenia nálezů Ústavného súdu SR v Zbierke zákonov.

Osobne sa však s uvedeným prístupom nestotožňujeme a prikláňame sa k názoru, že účinky nálezů Ústavného súdu SR o nesúlade § 4 ods. 3 zákona o podpore by v danom prípade mali byť záväzné len do budúca t.j. s účinkami „ex nunc“.

V prvom rade je potrebné ustáliť, že prevádzkovateľ distribučnej sústavy nie je pri poskytovaní podpory orgánom verejnej moci. Uvedené vyplýva najmä zo skutočnosti, že zákon o podpore nezveril prevádzkovateľovi distribučnej sústavy žiadne právomoci v oblasti rozhodovania o právach a povinnostiach výrobcov elektriny pri poskytovaní podpory obnoviteľných zdrojov energie. Prevádzkovateľ distribučnej sústavy nie je zákonom poverený na vydanie žiadneho individuálneho správneho aktu, ktorým by autoritatívne zasiahol do právnej pozície výrobcu elektriny z obnoviteľných zdrojov energie. Uvedená skutočnosť bola viac krát konštatovaná na úrovni krajských súdov, pričom rovnaký názor v tejto otázke zastáva aj Generálna prokuratúra SR.¹⁵ Právny vzťah medzi výrobcou elektriny a prevádzkovateľom distribučnej sústavy je súkromnoprávnym vzťahom, ktorý je spravidla založený na zmluvnom základe. Z uvedeného dôvodu v danom prípade absentuje prvok nadriadenosti a podriadenosti, ktorý je charakteristický pre právne vzťahy medzi orgánmi verejnej moci a fyzickými a právnickými osobami. Právny vzťah pri poskytovaní podpory obnoviteľných zdrojov energie medzi účastníkmi konania je založený uzatvorením obchodných zmlúv medzi dvoma podnikateľskými subjektmi, a tento sa neuskutočňuje v rámci výkonu verejnej správy. Vzťah výrobcu elektriny a prevádzkovateľa distribučnej sústavy sa teda nesie v rovine horizontálnej. Na druhej strane však nemožno poprieť, že oba subjekty sú v rámci svojej zmluvnej voľnosti limitovaný kogentnými ustanoveniami zákona o podpore, ktorý patrí do kategórie verejnoprávných noriem. Priznaním účinkov nálezů Ústavného súdu „ex tunc“ by došlo

¹⁵ Napr. rozhodnutie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 20S/71/2015 zo dňa 30.3.2015 alebo rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach v sp. zn. 7S/87/2015 zo dňa 7.10.2015.

k neproporciálnemu zásahu do právnej istoty súkromnoprávneho subjektu, ktorý je nositeľom základných práv a slobôd.

K imanentným znakom právneho štátu neodmysliteľne patrí aj požiadavka (princíp) právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právny poriadok, súčasťou čoho je i zákaz retroaktívneho pôsobenia právnych predpisov, resp. ich ustanovení. V podmienkach demokratického štátu je jednoznačne aplikovateľný názor, že právny predpis, resp. jeho ustanovenia pôsobia iba do budúcnosti a nie do minulosti, pretože v prípade ich spätného pôsobenia by sa vážne narušila požiadavka na ich bezrozpornosť a všeobecnú prístupnosť (poznateľnosť), čím by nevyhnutne dochádzalo k situácii, že konanie toho, kto postupuje podľa platného a účinného práva, by mohlo byť následne dodatočnou zmenou predmetnej právnej normy resp. jej zrušením vyhlásené za protiprávne resp. neúčinné.

Vyššie uvedené by malo za následok, že jednotlivé subjekty práva by nemali istotu, či ich konanie podľa platného a účinného práva v dobe, kedy k nemu došlo, nebude neskoršie (po zmene alebo zrušení právneho predpisu činnosťou Národnej rady Slovenskej republiky alebo v dôsledku abstraktnej kontroly zákonnosti a ústavnosti činnosťou Ústavného súdu) „ex tunc“ posudzované ako protiprávne alebo právne neúčinné, s vylúčením ochrany nimi riadne nadobudnutých práv v minulosti v súlade s v danom čase platnou a účinnou právnou úpravou.

Ústavný súd pri posudzovaní a hodnotení spätnej pôsobnosti právnych predpisov (ich ustanovení) jednoznačne vychádza zo zásady prezentovanej plénom Ústavného súdu v uznesení sp.zn.: PL. ÚS 36/95, že „*ten, kto konal, resp. postupoval na základe dôvery v platný a účinný právny predpis (jeho ustanovenie), nemôže byť vo svojej dôvere k nemu sklamaný.*“

Prevádzkovatelia distribučných sústav v čase odopretia podpory v kalendárnom roku 2015 pre tých výrobcov elektriny, ktorí si neplnili svoje zákonom stanovené povinnosti riadne a včas, konali v súlade s dikciou platných a účinných právnych noriem zákona o podpore a v tomto čase nemohli mať ani žiadnu vedomosť o možnom nesúlade niektoorej z uvedených právnych noriem s Ústavou SR.

Vzhľadom k uvedenému, ak by zo strany všeobecných súdov boli nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade napadnutých právnych predpisov priznané spätné účinky ex tunc, bol by ich činnosťou popretý vyššie uvedený princíp právnej istoty a právnej stability a legitímnych očakávaní prevádzkovateľov distribučných sústav zakotvený v čl. 1 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR.

Rešpektovanie princípu právnej istoty musí byť v zmysle uznesenia Ústavného súdu SR sp. zn.: IV. ÚS 481/2011 „*prítomné v každom rozhodnutí orgánov verejnej moci, a to tak v oblasti normotvornej, ako aj v oblasti aplikácie práva, keďže práve na ňom sa hlavne a predovšetkým zakladá dôvera občanov, ako aj iných fyzických osôb a právnických osôb k orgánom verejnej moci.*“

Ústava SR v článku 87 ods. 5 zakotvuje, že právny predpis nadobúda platnosť vyhlásením, pričom odkazuje na zákon o tvorbe právnych predpisov, ktorý v § 19 ods. 1 zakotvuje, že právne predpisy nadobúdajú platnosť dňom ich vyhlásenia v Zbierke zákonov a v § 19 ods. 3 tiež zakotvuje, že iné akty, medzi ktoré zahŕňa aj rozhodnutia Ústavného súdu nadobúdajú záväznosť dňom ich vyhlásenia v Zbierke zákonov.

Rovnako tiež zákon o Zbierke zákonov SR účinný do 31.12.2015, ktorý bol vyššie uvedeným zákonom o tvorbe právnych predpisov nahradený, v § 3 ods. 1 ustanovoval, že všeobecne záväzné právne predpisy aj rozhodnutia Ústavného súdu o nesúlade medzi právnymi predpismi nadobúdajú platnosť dňom ich vyhlásenia v Zbierke zákonov.

V súlade so zákazom retroaktivity je nevyhnutné, aby platnosť určitého prameňa práva predchádzala jeho účinnosť, čo znamená, že účinnosť akejkoľvek právnej normy, bez ohľadu na to, či je táto obsiahnutá vo všeobecne záväznom právnom predpise alebo rozhodnutí Ústavného súdu SR, nemôže nastať skôr ako sa táto stala súčasťou právneho poriadku, teda skôr ako bola uverejnená v Zbierke zákonov.

V prípade, ak by rozhodnutiu Ústavného súdu SR o nesúlade § 4 ods. 3 zákona o podpore s Ústavou SR boli priznané účinky „ex tunc“, bola by normám v takomto rozhodnutí obsiahnutým priznaná účinnosť pred samotným nadobudnutím ich platnosti, čím by sa narúšal princíp právnej istoty a tiež zákaz retroaktivity vychádzajúci z čl. 50 ods. 6 Ústavy SR. V prípade pôsobenia účinkov nálezu Ústavného súdu SR o nesúlade „ex tunc“, by bola priznaná pôsobnosť následkov predpokladaných normami obsiahnutými v takomto prameni práva na obdobie, keď takýto prameň práva a ním predpokladaná právna úprava ešte neboli v platnosti a neboli záväzné, čo však Ústava SR neumožňuje.

Napokon aj zo samotného vyššie citovaného zdôvodnenia pléna Ústavného súdu SR je zrejmé, že ani jeden zo senátov Ústavného súdu SR a ani plénum Ústavného súdu SR napriek odlišnému výsledku, nerozporujú a nepopierajú, že hmotnoprávne účinky rozhodnutia Ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov majú účinky ex nunc, teda od momentu vyhlásenia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Ako vyplýva z judikatúry Ústavného súdu ČR tak účinky „ex tunc“ možno pripustiť iba ako „ultima ratio“ nevyhnutné k ochrane ústavnosti a keď nedôjde k neproporciálnemu zásahu do právnej istoty, najmä vtedy, pokiaľ zrušená protiústavná norma upravuje vzťah medzi orgánom verejnej moci a nositeľom základných práv a slobôd.¹⁶ Je zrejmé, že v uvedenom prípade tieto podmienky splnené nie sú.

IX. ZÁVER

V uvedenej práci sme sa zamerali na niektoré aspekty aktuálnej problematiky týkajúcej sa súdnych sporov prebiehajúcich v súčasnosti na všeobecných súdoch medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav o vyplatenie podpory pre rok 2015. Svoju pozornosť sme sa rozhodli zamerať na praktické otázky súvisiace s hmotnoprávnymi účinkami nálezu Ústavného SR na prebiehajúce konania, ak by Ústavný súd SR svojim rozhodnutím vyslovil nesúlad ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o podpore v znení Novely s Ústavou SR. Uvedomujeme si, že popri otázkach, ktorým sme sa v práci venovali, resp. ich spomenuli len čiastočne, existuje veľké množstvo otázok, ktoré by si vyžadovali hlbšiu analýzu.

Problematika hmotnoprávnych účinkov nálezu Ústavného súdu SR vydaného v konaní o nesúlade právnych predpisov nebola doteraz v judikatúre Ústavného súdu SR vyriešená jednotne. Na druhej strane je však táto problematika pomerne bohato riešená v judikatúre ČR. V oboch právnych poriadkoch sú nálezy ústavných súdov koncepcne poňaté ako konštitutívne akty, majúce v zásade účinky „ex nunc“. Je potrebné zdôrazniť, že k problematike temporálnych účinkov abstraktnej kontroly nemožno pristupovať príliš formalisticky, ale je potrebné zohľadňovať špecifiká konkrétnych situácií a obsah preskúmaných právnych noriem. Vo výnimočných prípadoch môžu mať totiž nálezy Ústavného súdu pri abstraktnej kontrole účinky „ex tunc“, pričom sa z podstaty veci nemusí v danom prípade jednať o kontradiktórnosť.

Vzhľadom na doterajšiu rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu SR v otázke hmotnoprávnych účinkov takýchto nálezov nemožno vylúčiť, že tieto nebudú mať účinky „ex tunc“, čo by znamenalo, že napadnuté ustanovenia ako by nikdy ani neboli súčasťou právneho poriadku, a pre ich všeobecné súdy ani nebudú môcť aplikovať v súdnych sporoch. Uvedené by malo za následok pravdepodobný úspech výrobcov elektriny v sporoch začatých, ale právoplatne neskončených v momente uverejnenia nálezu Ústavného súdu. Z dôvodu potreby zabezpečenia právnej istoty v horizontálnych vzťahoch, ktorej základné komponenty tvorí zásada ochrany dôvery v zákon ako aj zásada zákazu retroaktivity, máme za to, že takýto prístup by v tomto konkrétnom prejednávanom prípade nebol správny.

Druhý prípad, ktorý môže nastať a ku ktorému variantu sa osobne prikláňame je ten, že všeobecné súdy priznajú nálezu Ústavného SR účinky „ex nunc“ a jeho závery budú záväzné

¹⁶ VOJÍŘ, P.: *Obnovení platnosti zrušeného zákona nálezem Ústavního soudu*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, roč. 19, č. 2, s. 170 – 181.

len do budúcnosti. V danom prípade by napadnuté ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o podpore bolo od momentu nadobudnutia svojej účinnosti až do momentu uverejnenia nálezu Ústavného súdu SR o jeho nesúlade s Ústavou SR v platnosti a účinnosti, a teda až do tohto momentu by bol pre všetky subjekty právne záväzný a všeobecné súdy by boli povinné ho vo vzťahoch týkajúcich sa uvedeného medziobdobia aplikovať a rozhodovať podľa hmotnoprávneho predpis účinného v čase vzniku resp. zániku sporného nároku na uplatnenie práva na podporu. Aj napriek vyššie prezentovaným väčšinovým názorom jednotlivých senátov Ústavného súdu SR ako aj samotného pléna Ústavného súdu SR, toto riešenie sa nám osobne javí ako ústavné konformné rešpektujúce princíp právnej istoty.

Pre úplnosť uvádzame, že okrem vyššie uvedeného môže nastať aj situácia, že k zmene resp. zrušeniu napadnutého § 4 ods. 3 zákona o podpore dôjde zo strany samotnej Národnej rady Slovenskej republiky v čase ešte pred rozhodnutím Ústavného súdu SR o jeho súlade s Ústavou SR, v dôsledku čoho by prebiehajúce konanie na Ústavnom súde o súlade právnych predpisov muselo byť zastavené nakoľko by odpadol predmet konania. V takomto prípade by všeobecné súdy boli povinné pokračovať v prebiehajúcich súdnych konaniach a samé zaujať k uvedenej problematike stanovisko v rámci aplikácie práva podľa hmotnoprávneho predpis účinného v čase vzniku resp. zániku sporného nároku na uplatnenie práva na podporu.

Záverom si ešte dovoľujeme dodať, že konanie na Ústavnom súde SR o súlade právnych predpisov môže skončiť aj tak, že Ústavný súd sa prikloní k názoru, že napadnuté ustanovenie zákona o podpore je v súlade s Ústavou SR. V takom prípade by to bolo opäť na všeobecných súdoch, akým spôsobom budú rozhodovať spory medzi výrobcami elektriny a prevádzkovateľmi distribučných sústav.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

obnoviteľné zdroje energie – štátna podpora - ústavnosť – právna istota – ústavný súd

KEYWORDS:

renewable energy sources – state subsidies – constitutionality – legal certainty – constitutional court

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BRÖSTL, A.: *Votum separat*. Zborník z konferencie Zjednocovanie a vývoj judikatúry ústavných súdov 25. – 27. októbra Levoča: Zborník. Košice: Ústavný súd SR. 2000.140 s. ISBN 80-9673-966-2 (brož.).
2. DRGONEC, J.: *Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky*, Žilina: EUROKÓDEX, 2010. 416 s. ISBN 9788089447251.
3. Malcevová, E.: *Občan, občianska spoločnosť- právny štát*. Bratislava, 1995. 82 s. ISBN 80-7160-010-5.
4. PRUSÁK, J.: *Teória práva*, Bratislava, Vydavateľské oddelenie právnickej fakulty UK, 2001. 331 s. ISBN 80-7160-146-2
5. Svák, J.a kolektív: *Ústavné právo SR*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2002. 400 s. ISBN 80-8054-263-5.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

Miroslav Bilišňanský, JUDr.

externý doktorand

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta,

Šafárikovo námestie 6, 814 99 Bratislava 1

Telefón: +421905357332

E-mail: miroslav.bilishnansky@gmail.com